

Skötselplan för utvidgat område av naturreservatet Herrfallsäng i Hallsbergs kommun

Scharlakansskål Sarcoscypha austriaca. Foto: Michael Andersson

Skötselplanen utgör bilaga 1 till reservatbeslutet.

Skötselplanen är upprättad av Michael Andersson.

Allmän del

Syftet med den utökade delen av naturreservatet

Syftet med denna del av naturreservatet är att bevara biologisk mångfald och att skydda, vårda och återställa värdefulla naturmiljöer. Områdets ädellövskog, våtmarker och andra ingående naturtyper med dess ekosystem och dess biologiska mångfald ska bevaras och utvecklas. Kulturpräglade naturmiljöer såsom betad skog, slätteräng, rikkärr och trädbevuxen betesmark med dess ekosystem och biologiska mångfald ska återställas och bevaras. Syftet är också att inom ramen för bevarandet av biologisk mångfald och naturmiljöer tillgodose behovet av områden för friluftslivet.

Syftet ska tillgodoses i första hand genom att betesdrift återupptas och genom att ädellövträd och triviallövs-träd gynnas på bekostnad av barrträd, och genom att grova lövs-träd bevaras, återskapas och nyskapas.

Som återställningsåtgärd införs betesdrift och diken med avvattnande effekt läggs igen. Barrträdsplanteringar avvecklas och ställs om till någon av de naturmiljöer som reservatet syftar till att återskapa. Som återställningsåtgärd kan även gräs- och risbränning komma ifråga liksom andra åtgärder för återställande av den naturgivna hydrologin och vegetationen i området.

Återställning av hävdgynnad vegetation och flora kan även ske genom inplantering eller sådd av hävdgynnade växter med naturlig hemvist i Närke. Lekvatten för groddjur kan komma att anläggas och större vattensalamander kan sättas ut.

Mängden död ved ska öka genom aktivt nyskapande i samband med återställning av naturmiljöer.

Åtgärder kan komma att vidtas för att eliminera förekomsten av exotiska träd och buskar och invasiva växt- eller djurarter.

Åtgärder kan vidtas för att underlätta allmänhetens möjligheter att uppleva områdets natur.

Kabbleka, skötselområde B

511-1218-2021

Administrativa data

Namn:	Herrfallsäng
NVR-id:	2000178
Kommun:	Hallsberg
Natura 2000-område:	-
Lägesbeskrivning:	8 km öster om Hallsbergs tätort
IUCN-kategori:	IV. habitat-/artskyddsområde
Fastigheter:	del av Bresätter 2:4 och del av Baggegärdet 1:3
Markägare:	Staten Naturvårdsverket 13,6 ha, enskild 2,2 ha
Rättigheter:	Jakt, diken, allmän väg
Areal:	Den utökade delen av reservatet: 15,8 hektar varav 15,2 ha prod. skog. Naturreservatet Herrfallsängs nya totalareal blir i och med detta beslut ca 59,35 ha
Förvaltare av reservatet:	Länsstyrelsen i Örebro län

Gullviva, skötselområde A

Naturförhållanden

Reservatsområdet är beläget på morän som är rik på ordovicisk kalksten, vilket starkt påverkar vegetationens sammansättning. Den norra delen av området utgörs av ädellövskog och aspdominerad lövskog. Artrikedomen i trädskiktet är hög och många av de inhemska svenska trädslagen förekommer i mindre mängd. Reservatsområdet har tidigare varit hävdad, vilket förekomsten av hävdgynnade arter och invuxna gamla träd med vidvuxna kronor visar på. I lövskogen finns kalkgynnade lundväxter som svart trolldruva och ormbär, tibast, blåsippa och skogsknipprot. Söder om lundmiljön övergår skogen till granplantage med inslag av lövträd. Även där förekommer lundväxter som trolldruva, vätteros och tvåblad. I den södra delen finns en dikad blandsumpskog, som före dikning och igenväxning med träd var ett rikkärr där det växte bl.a. nästrot, ängsnycklar, majviva och rosettjungfrulin. Idag domineras vegetationen i sumpskogen av högväxta gräs och halvgräs, t.ex. starr (*Carex* spp.).

Historisk markanvändning

Häradskartan kan tolkas som att den norra delen av reservatsområdet betades under 1860-talet. Kartan visar att södra delen användes delvis som slättermark och delvis som åkermark. Åkermarkens utsträckning kan även anas av strukturer på markytan, som åkerhak, rösen och diken i barrträdsplantagen. Även i de delar som brukats som ängsmark finns röjningsrösen uppkastade. Av den ekonomiska kartan från 1950-talet kan tolkas att större delen av området betades. Någon gång där-efter planterades åkermarken igen med tall och gran och i resten av området övergavs hävden, varvid dessa delar av området växte igen och övergick till blandskog. I samband med igenplanteringen måste det djupa, maskingrävda dike som genomkorsar reservatsområdet från söder till norr ha tagits upp för att förbättra skogstillväxten. Inom området finns även stenmurar, en stensatt brunn och två torpgrunder.

Prioriterade bevarandevärden

Kalkpåverkad slutningszon med rik kärlväxt- moss-och svampflora samt rikt insektsliv. Lövskog rik på död ved och med kalkgynnad lundflora och rikt fågel- liv. Hävdberoende naturtyper med tillhörande typiska växter, svampar och insekter, vilka återfinns i reservatsområdet norr om landsvägen, t.ex. rikkärr och kalkgräsmark bevuxen med ädellövträd och triviallövträd.

Källor

1. Artportalen, www.artportalen.se, SLU Artdatabanken
2. Ekonomiska kartan 1950-tal
3. Häradskartan 1860-tal
4. Naturvårdsöversikt Örebro län 1984, Länsstyrelsen publ.nr. 1984:5 (del av objekt nr 61:61, sid 83)

Plandel

Övergripande förvaltningsinriktning

Denna skötselplan utgör plan för återställning och nyskapande av naturtyper enligt syftet med reservatet. Efter att denna restaureringsfas är genomförd bör planen revideras för att passa den löpande skötselns inriktning.

Avsikten är att hela reservatsområdet ska påverkas av bete och/eller slåtter av hög eller låg intensitet. De ingående naturtyperna kommer att bli slåtteräng, trädbevuxen kalkgräsmark, rikkärr och betad skog. Barrträden avvecklas till stor del. Någon dunge av gran ska sparas för att gynna nötkråka.

Efter den inledande restaureringsfasen på 5-10 år kommer viss årlig röjning av sly och gran troligen behöva ske. Mindre omfattande naturvårdande gallringar kan också behöva göras i liknande intervall.

Genom restaureringen synliggörs kulturspår från äldre markanvändning. De forna kulturmarkerna med välbevarade rösen och stenmurar träder fram i landskapet när detta öppnas och slåtter och bete återupptas. De delar av området som domineras av barrträd, men som historiskt har varit åker- och ängsmark, är högt prioriterade för omställning vid genomförandet av restaureringen, som avser att främja kalk- och hävdgynnade växter, svampar och djur. Lövskogen i områdets norra halva förblir skog, men ska vara tillgänglig för betesdjur.

Områdets hydrologi ska återställas genom igenläggning av det nord-sydliga djupa diket. På en-två platser längs detta dike anläggs nya lekvatten för groddjur.

Reservatsområdet har indelats i åtta skötselområden:

- A. Lövdominerad blandskog
- B. Ädellövskog
- C. Blandskog av ädellöv, triviallöf och gran
- D. Barrträdsplantage
- E. Grandominerad blandskog
- F. Sumpskog
- G. Granplantage
- H. Anordningar för besökare

Skötselområde A. Lövdominerad blandskog (1,7 ha)

Olikåldrig lövträdsdominerad blandskog i kalkpåverkad sluttning mot norr.

Bevarandemål

Betad lövdominerad blandskog med varierad åldersstruktur och grova träd, gamla träd, hålträd, döende och döda träd, hassel, skogstry och en rikblommande vår- och försommarflora. Krontäckningen ska vara minst 60 %.

511-1218-2021

Typiska arter av kalkgynnade mossor och kärlväxter förekommer t.ex. ask, skogslönn, sälg, asp, gökärt, gullviva och blåsippa.

Arealen lövdominerad blandskog är minst 1,7 ha.

Skötselåtgärder

- Initial gallring av träd med låga naturvärden, främst barrträd.
- Stängsling.
- Betesdrift med påsläpp tidigast 15 juli.
- Vid behov av restaurerande betesdrift de första fem-tio åren, för att bekämpa slyuppslag och oönskad vegetation, kan betespåsläpp ske tidigare på säsongen.

Gullpudra, skötselområde B.

511-1218-2021

Skötselområde B. Ädellövskog (5,6 ha)

Olikåldrig ädellövskog med hög andel död ved, till följd av almsjuka och askskottsjuka.

Bevarandemål

Småskaliga naturliga processer, t.ex. åldrande, avdöende och omkullfallna träd samt luckbildning, liksom periodvisa omvälvande störningar, t.ex. insektsangrepp och stormfällning ska påverka skogens dynamik och struktur. Skogen ska bestå av olika lövträdsarter till följd av naturlig störningsdynamik och succession. Ädel-lövträd och hassel ska vara dominerande trädslag. Trädskiktet ska vara olikåldrigt och flerskiktat. Det ska finnas gamla träd, liggande död ved och stubbar, stående döda eller döende träd.

Bete ska påverka vegetationen.

Typiska arter av kalkgynnade mossor, svampar och kärlväxter förekommer t.ex. hagvaxskivlingar, scharlakansskål, ask, skogsalm, skogslönn, sälg, svart troll-druva, blåsippa, tibast, vårärt, vätteros, trubbfjädermossa, kransmossa och hasselmossa.

Arealen ädellövskog ska vara minst 5,6 hektar.

Skötselåtgärder

- Det djupa nord-sydliga diket läggs igen i sin helhet; träd kan behöva fällas längs diket för att möjliggöra igenläggningen.
- Fri utveckling med intern dynamik.
- Vid behov friställa naturvärdesträd genom avverkning eller ringbarkning.
- Vid behov gynna lövinslaget genom att gallra, röja eller ringbarka konkurrerande barrträd, främst gran.
- Vid behov kan några mindre luckor eller gator i skogen huggas för att underlätta stängsling och betesdrift.
- Stängsling.
- Betesdrift med påsläpp tidigast 15 juli.
- Vid behov av restaurerande betesdrift de första fem-tio åren, för att bekämpa slyuppslag och oönskad vegetation, kan betespåsläpp ske tidigare på säsongen.

Skötselområde C. Blandskog av ädellöv, triviallöf och gran (1,16 ha)

Olikåldrig blandskog av lövträd och gran med visst inslag av död ved.

Bevarandemål

Lövträdsbevuxen betesmark med trädsjikt av varierad åldersstruktur med grova träd, gamla träd, hålträd, döende och döda träd, hassel, skogstry och en rikblommande vår- och försommarflora. Krontäckningen är minst 30% och högst 50 %.

Typiska arter av kalkgynnade svampar, mossor och kärlväxter förekommer t.ex. hagvaxskivlingar, kransmossa, hasselmossa, ask, skogslind, skogslönn, säl, asp, gullviva, gökärt, teveronika, sammetsdaggkåpa, jungfrulin och blåsippan.

Arealen lövträdsbevuxen betesmark är minst 1,16 ha.

Skötselåtgärder

- Det djupa nord-sydliga diket läggs igen; träd kan behöva fällas längs diket för att möjliggöra igenläggning.
- Initial röjning, ringbarkning och fällning av träd, främst barrträd, med låga naturvärden; all gran avverkas; avverkning kan ske successivt under en period om 5-10 år om det bedöms lämpligt ur naturvårdssynpunkt.
- Vid behov friställa naturvärdesträd.
- Vid behov gynna lövinslaget genom att gallra, röja eller ringbarka konkurrerande barrträd (främst gran).
- Stängsling.
- Betesdrift med påsläpp tidigast 15 juli.
- Vid behov av restaurerande betesdrift de första fem-tio åren, för att bekämpa slyuppslag och oönskad vegetation, kan betespåsläpp ske tidigare på säsongen.
- I gränzonen mellan skötselområdena C, D, E (längs diket) anläggs ett-två småvatten som lekvatten för groddjur.

Skötselområde A från söder mot reservatparkeringen

Skötselområde D. Barrträdsplantage (1,5 ha)

Grandominerad barrträdsplantage i 50-års åldern på f.d. åkermark i sluttning från landsvägen i öster mot den dikade våtmarken i väster. På vallen av jordmassor från dikesgrävningen växer gråal.

Bevarandemål

Ängsmark med rik försommarblomning, som slåstras och efterbetas årligen, med enstaka glest stående träd, huvudsakligen lövträd längs skötselområdets yttergränser. Kulturlämningar, t.ex. åkerhak och odlingsrösen, är bevarade och synliggjorda. Typiska arter av kalk- och slåttergynnade svampar och kärlväxter förekommer, t.ex. vit vaxskivling, ängsvaxskivling, gul vaxskivling, darrgräs, sydvårbrodd, jungfrulin, ängsskallra, gullviva, backklöver, getvåppling, smörbollor, backsmörblomma, rödkämpar, ängsnattviol, bockrot, brudbröd, ormrot, småborre, våddkrint, rödkrint, svinrot, sommarfibbla och slåtterfibbla. Krontäckningen är högst 25 %. Arealen slåtteräng är 1,5 hektar.

Skötselåtgärder

- Det djupa nord-sydliga diket läggs igen.
- Initial avverkning av all gran samt en del av lövträden.
- Initial utläggning av gräs från slätter i reservatets ängar (norr om landsvägen) för införsel av ängsväxtfrön från närområdet.
- Vid behov kompletterande insädd av för Närke inhemska slåttergynnade och kalkgynnade kärlväxter.
- Stängsling.
- Årlig slåtter och efterbete, med betespåsläppt tidigast 15 juli.
- Vid behov av restaurerande betesdrift de första fem-tio åren, för att bekämpa slyuppslag och oönskad vegetation, kan betespåsläpp ske tidigare på säsongen.
- I gränzonen mellan skötselområdena C, D, E (längs diket) anläggs ett-två småvatten som lekvatten för groddjur.

Odlingsröse, skötselområde E

Skötselområde E. Grandominerad blandskog (3,6 ha)

Grandominerad blandskog med hög andel asp. Här finns en stor stenmur och flera stora röjningsrösen.

Bevarandemål

Lövträdsdominerad betesmark med trädskikt av varierad åldersstruktur med grova träd, gamla träd, hålträd, döende och döda träd. Trädskiktet domineras av asp och ädellövträd och krontäckningen är minst 40 % och högst 60 %. Området har en rik vår- och försommarflora av betesgynnade växter. Kulturlämningar, t.ex. stenmurar och röjningsrösen, är bevarade och synliggjorda. Typiska arter av kalk- och betesgynnade växter förekommer, t.ex. blåsippa, gullviva, gökärt, käringtand, skogsklöver, teveronika, liten blålocka, stor blålocka, ängsvädd skogsnäva och svinrot. Arealen trädbevuxen betesmark är 3,6 hektar.

Skötselåtgärder

- Det djupa nord-sydliga diket och ev. anslutande stickdiken läggs igen; träd kan behöva fällas längs diket för att möjliggöra igenläggningen.
- Avverkning av 80-90% av granarna; avverkningen kan ske successivt under en period av fem till tio år, om det anses lämpligt av naturvårdsskäl.
- Minst en grandunge på 50 kvm sparas på lämplig plats för att gynna nötkråka.
- Vid behov gallring, ringbarkning och röjning av vedväxter.
- Vid behov fräsning av stubbar och tuvor.
- Initial utläggning av gräs från slätter i reservatets ängar (norr om landsvägen) för införsel av frön från hävdgynnade växter.
- Vid behov insådd av för reservatsområdet typiska inhemska betes- och kalkgynnade växter.
- Stängsling.
- Årlig betesdrift med betespåsläpp tidigast 15 juli.
- Vid behov av restaurerande betesdrift de första fem-tio åren, för att bekämpa slyuppslag och oönskad vegetation, kan betespåsläpp ske tidigare på säsongen.
- I gränzonen mellan skötselområdena C, D, E (längs diket) anläggs ett-två småvatten som lekvatten för groddjur.

Skötselområde F. Sumpskog (0,6 ha)

Dikad våtmark bevuxen med björk, al och gran.

Bevarandemål

Öppen eller glest lövträdsbevuxet rikkärr med typisk fauna och flora, t.ex. kalkkärrsgrynsäcka, sumpäggsvamp, gyllenmossa, guldspärmossa, hirsstarr, slankstarr, knagglestarr, loppstarr, rosettjungfrulin, majviva och ängsnycklar. Krontäckningen är högst 25 %. Arealen rikkärr är 0,6 hektar.

Skötselåtgärder

- Det djupa nord-sydliga diket läggs igen.
- Eventuella anslutande stickdiken läggs igen vid behov för att återställa hydrologin i kärret.
- Avverkning av minst 90% av alla träd; all gran avverkas medan lövträd, som bedöms kunna utvecklas till naturvärdesträd, kan sparas om det bedöms lämpligt; avverkningen kan ske successivt under en femårsperiod om det bedöms lämpligt av naturvårdsskäl.
- Vid behov fräsning av stubbar och tuvor.
- Årlig slåtter och efterbete med betessläpp tidigast 15 juli.
- Vid behov av restaurerande betesdrift de första fem-tio åren, för att bekämpa slyuppslag och oönskad vegetation, kan betespåsläpp ske tidigare på säsongen.
- Inplantering och/eller sådd av typiska rikkärrsarter för Närke, t.ex. kalkkärrsgrynsäcka, sumpäggsvamp, gyllenmossa, guldspärmossa, slankstarr, knagglestarr, rosettjungfrulin, majviva och ängsnycklar.

Sumpskog på diket och igenväxt rikkärr i skötselområde F.

511-1218-2021

Skötselområde G. Granplantage (1,6 ha)

Granplantage på dikad torvmark.

Bevarandemål

Öppen eller trädbevuxen betesmark (med nord-sydligt dike). Krontäckningen är högst 25 %. Arealen trädbevuxen betesmark är 1,6 hektar.

Skötselåtgärder

- Avverkning av minst 80% av träden, varav minst 80% av granen; någon grandunge kan sparas för nötkråka om det bedöms lämpligt; lövträd som bedöms kunna utvecklas till naturvärdesträd sparas; avverkningen kan ske successivt under en femårsperiod om det anses lämpligt av naturvårdsskäl.
- Vid behov fräsning av stubbar och tuvor.
- Stängsling
- Årlig betesdrift.

OBS! Skötselåtgärder får inte orsaka dämning av diket i skötselområdet.

Granplantage med det genomgående diket, skötselområde G.

Skötselområde H. Anordningar för besökare

I det område som omfattas av skötselplanen planeras inga anordningar för besökare. Besökares behov bedöms vara tillgodosedda genom de anordningar som tillhandahålls inom det ursprungliga reservatsområdet. Uppdatering av informationen på tavlan vid parkeringsplats och på hemsidan ska göras så att hela reservatsområdets nya utsträckning visas m.m.

Bevarandemål

Allmänheten ska ges goda möjligheter att uppleva reservatsområdets naturvärden. Besökare ska kunna orientera sig och hämta kunskap om reservatet genom aktuell informationstavla och information på Länsstyrelsens webbplats.

Åtgärder

- Informationen på reservatets skylttavla uppdateras.
- Information på Länsstyrelsens webbplats uppdateras.

Tibast i sumpskogen i skötselområde F

Övrigt

Förvaltning

Reservatsförvaltare är Länsstyrelsen i Örebro län.

Reservatsgränsmarkeringar

Reservatets gränsmarkeringar ska underhållas i enlighet med Naturvårdsverkets anvisningar.

Fornlämningar

Inom reservatsområdet finns två torplämningar som är registrerade som fornlämningsområden med Riksantikvarieämbetets beteckningar L1982:9580 (Melsäter, i skötselområdena B och C) och L1982:9646 (Gropen, i skötselområde A). Före skötselåtgärder ska samråd ske med Länsstyrelsens kulturmiljöfunktion.

Uppföljning

Uppföljning av bevarandemål

Uppföljningen av bevarandemål och syfte kommer att ske inom länens obligatoriska uppföljning – Block A – och beskrivs i Översiktlig plan för uppföljning av skyddade områden i Örebro län.

Uppföljning av skötselåtgärder

Länsstyrelsen ansvarar för att uppföljning av genomförda skötselåtgärder sker. Effekter av restaureringsåtgärder som kostat mer än 200 000 SEK, som är finansierade av sakanslaget och syftar till att stärka bevarandestatusen i naturtyper i Habitatdirektivets bilaga 1 eller för arter i bilaga 2 ska följas upp inom länens obligatoriska uppföljning. Ytorna där åtgärderna genomförts ska följas upp separat så att åtgärdens effekter kan mätas.

Brunnen i skötselområde C, med Scilla sp. på stigen.

511-1218-2021

**Karta till skötselplan för utvidgad del av Herrfallsängs naturreservat
dnr 511-1218-2021**

